

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 6

Кафедра соціології та психології

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**«ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

обов'язкового компоненту освітньо-наукової програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

**011 «Освітні, педагогічні науки»
(011 «Educational, pedagogical sciences»)**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.08.2020 № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2020 № 5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 25.08.2020 № 4

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 25.08.2020 № 8)

Затверджено Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ (протокол від 27.08.2020 № 6)

Розробник:

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ **Олена ФЕДОРЕНКО**.

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця **Вікторія БУДЯНСЬКА**;

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ **Валентина ТЮРІНА**.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача ЗВО» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «Доктор філософії» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є сутність педагогічної діяльності вчителя, педагогічна майстерність і особистість учителя, педагогічна техніка вчителя, мовлення вчителя як засіб педагогічної праці, театральне та педагогічне мистецтво, майстерність педагогічного спілкування, педагогічна взаємодія.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія педагогіки», «Теорія виховання», «Теорія навчання (дидактика)», «Педагогіка вищої школи», «Соціальна педагогіка».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Основи педагогічної діяльності.
2. Професійне спілкування у діяльності викладача.
3. Мовлення викладача як засіб педагогічної праці.
4. Педагогічна майстерність викладача закладу вищої освіти.
5. Педагогічна техніка викладача ЗВО.
6. Елементи педагогічної майстерності викладача в освітньому процесі закладів сектору безпеки і оборони.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність викладача ЗВО» є отримання здобувачами третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» системи педагогічних знань та сформуванню усвідомлення феномену педагогічної майстерності як комплексу властивостей особистості педагога; створити умови, наближені до практичної професійної діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Педагогічної майстерності викладача ЗВО» є:

- опанування аспірантами теоретичного блоку питань;
- усвідомлення аспірантами значущості педагогічної майстерності у професійному становленні педагога;
- сформуванню у аспірантів формування психологічної готовності до педагогічної діяльності;
- ознайомити аспірантів з вивченням, аналізом та узагальненням практики, досвіду педагогів минулого і сучасності;
- моделювання педагогічних ситуацій;
- формування творчої всебічно розвиненої особистості аспіранта – майбутнього педагога.
- виховувати у аспірантів моральні якості особистості.

1.3. Згідно з освітньою програмою здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- сутність педагогічної діяльності;
- педагогічну майстерність;

- педагогічну техніку;
- акторську педагогічну майстерність;
- майстерність педагогічного спілкування;
- мовлення педагога;
- педагогічна взаємодія.

На основі одержаних знань слухачі магістратури повинні

вміти:

- використовувати технології формування готовності майбутнього педагога до професійного самовдосконалення й саморозвитку, продуктивної педагогічної діяльності;
- застосовувати систему особистісно-зорієнтованого навчання;
- використовувати технології формування та розвитку особистості учня; з'ясовувати роль інноваційних процесів у подоланні кризи сучасної освіти;
- використовувати елементи акторської майстерності у професійній діяльності;
- розвивати та саморозвивати психолого-педагогічні якості;
- підвищувати творчу активність;
- цілеспрямовано опрацьовувати наукову, художню, психолого-педагогічну джерельну базу;
- добирати приклади педагогічних ситуацій, формулювати та моделювати педагогічні ситуації, розв'язувати їх;
- встановлювати психолого-педагогічний контакт з учнівським та педагогічним колективом;
- користуватися прийомами педагогічної взаємодії.

1.4. Форма підсумкового контролю (екзамен).

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3,0 кредита ECTS.

1.5. Програмні компетентності:

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни

Інтегральна загальні спеціальні компетентності компетентність, компетентності, (фахові)	Здатність розв'язувати комплексні завдання та проблеми у галузі освітньої, професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері освіти, що передбачає проведення власних наукових досліджень та/або реалізацію інновацій і характеризується актуальністю, науковою новизною і практичною значущістю.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність виявляти об'єктивні закономірності навчання, виховання і розвитку предметної діяльності особистості як основного джерела її соціального формування і виховання. ЗК2. Здатність організовувати та здійснювати ефективні комунікативні процеси у педагогічній діяльності українською та іноземною мовами. ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність). ЗК6. Здатність управляти різнобічною комунікацією, усвідомлювати потреби постійного особистісного й професійного самовдосконалення з використанням інформаційно-комунікаційних

	<p>технологій.</p> <p>ЗК7. Здатність до організації та здійснення освітнього процесу, професійної підготовки здобувачів вищої освіти до певного виду професійно орієнтованої діяльності.</p> <p>ЗК8. Здатність визначати, розвивати та удосконалювати складові педагогічної майстерності у професійно-педагогічній діяльності викладачів закладів вищої освіти.</p> <p>ЗК10. Здатність працювати самостійно і в команді, ефективно здійснювати комунікацію з колегами та здобувачами з питань вирішення наукових проблем освітньої галузі щодо наукових досягнень, як на загальному рівні, так і на рівні спеціалістів.</p>
<p>Спеціальні (фахові) компетентності (СК)</p>	<p>СК2. Здатність до ретроспективного аналізу та узагальнення наукового доробку в галузі освітніх, педагогічних та інших наук (соціологічних, правових, психологічних) та професійної освіти.</p> <p>СК6. Здатність проектувати і планувати діяльність на основі нормативних вимог з урахуванням етичних обмежень, визначати необхідність і зміст підвищення кваліфікації.</p> <p>СК7. Здатність аналізувати, узагальнювати та систематизувати одержані наукові результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації щодо підвищення педагогічної компетентності науково-педагогічних фахівців для закладів освіти педагогічної, правоохоронної та інших галузей.</p> <p>СК9. Здатність реалізовувати складові (комунікативну, управлінську, організаційну та ін.) професійної компетентності як викладача закладу вищої освіти.</p> <p>СК12. Здатність до інноваційної діяльності шляхом запровадження в освітню практику сучасних педагогічних технологій викладання навчальних дисциплін різного спрямування (педагогічних, психологічних, соціальних, правових та ін.).</p> <p>СК13. Здатність до набуття та розуміння значного обсягу накопичених і сучасних науково-теоретичних знань та вмінь у галузі освітньої діяльності, загальної педагогіки, теорії і методики професійної освіти.</p> <p>СК14. Здатність до набуття професійно-педагогічних знань, професійного самовдосконалення як викладача закладу вищої освіти.</p>

<p>Програмні результати навчання</p>	<p>ПРН 1. Знати, розуміти та застосовувати у освітній та дослідницькій діяльності теоретико-методологічні основи та категоріальний апарат загальної та професійної педагогіки.</p> <p>ПРН 6. Демонструвати вміння застосовувати знання при вирішенні різних ситуацій педагогічної діяльності, володіння педагогічною технікою.</p> <p>ПРН 8. Критично осмислювати проблеми в науковій або професійній діяльності на межі предметних галузей, розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.</p> <p>ПРН 11 Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.</p> <p>ПРН 13. Розробляти критерії та показники ефективності професійної педагогічної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи.</p> <p>ПРН 15 Самостійно й автономно знаходити інформацію, необхідну для професійного зростання, опанувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.</p> <p>ПРН 16 Уміння спілкуватись діловою науковою та професійною мовою, застосовувати різні стилі мовлення, методи і прийоми спілкування, демонструвати широкий науковий та професійний словниковий запас.</p> <p>ПРН 17. Уміння застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні інструменти і технології для забезпечення наукових і професійних комунікацій, презентування результатів власних досліджень на міжнародних наукових конференціях, семінарах.</p> <p>ПРН 21 Здатність усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя з метою поглиблення набутих та здобуття нових фахових знань.</p> <p>ПРН 22. Відповідально ставитися до виконуваної роботи, самостійно приймати рішення, досягти поставленої мети з дотриманням вимог професійної етики.</p>
---	---

2. Короткий опис змісту навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Сутність педагогічної діяльності, її специфіка та особливості. Структура педагогічної діяльності. Функції педагогічної діяльності. Критерії та показники

ефективності професійної педагогічної діяльності. Сучасні вимоги до особистості педагога. Професійно важливі якості викладача (домінантні, периферійні, негативні, професійно недопустимі). Педагогічні здібності викладача. Основні положення педагогічної етики педагога.

ТЕМА № 2. «ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА».

Спілкування як основа педагогічної діяльності. Поняття про спілкування і комунікацію. Сторони і види спілкування. Компоненти вміння спілкуватися (комунікабельність, соціальна спорідненість, альтруїстичні тенденції). Педагогічне спілкування: функції, види, структура. Ознаки педагогічного спілкування. Структура процесу педагогічного спілкування. Стиль педагогічного спілкування. Етика педагогічного спілкування. Мистецтво педагогічного спілкування. Інформаційно-комунікаційні технології у професійній педагогічній комунікації.

ТЕМА № 3. «МОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ».

Мовлення і комунікативна поведінка викладача. Професійні особливості мовленнєвої діяльності викладача. Монолог і діалог у професійній діяльності викладача. Поняття про комунікативну поведінку викладача. Чинники, які визначають педагогічну ефективність мовлення викладача. Функції мовлення викладача у взаємодії зі студентами. Особливості мовлення викладача. Шляхи вдосконалення мовлення викладача. Поняття про комунікативну та мовну компетентність викладача.

ТЕМА № 4. «ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ».

Поняття професійної компетентності викладача, її структура. Педагогічна майстерність педагога, її компоненти.

Елементи педагогічної майстерності (гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічна творчість, педагогічні здібності, педагогічна техніка). Принципи удосконалення педагогічної майстерності. Рівні педагогічної майстерності викладача. Професіоналізм, педагогічна творчість (креативність), педагогічне новаторство. Напрямки формування педагогічної майстерності та підвищення рівня професіоналізму викладача вищої школи.

Положення Концепції навчання упродовж життя як основи набуття умінь та навичок й підвищення професійної майстерності.

ТЕМА № 5. «ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНІКА ВИКЛАДАЧА ЗВО»

Педагогічна техніка викладача як складова його майстерності. Педагогічна ситуація. Педагогічна задача. Етапи розв'язання педагогічної задачі. Педагогічна техніка викладача ЗВО зі специфічними умовами навчання як складова його майстерності. Принципи і прийоми педагогічної техніки.

Групи умінь: здійснювати освітній процес та виховну роботу; взаємодіяти зі студентами, управляти ними в процесі різноманітної діяльності; управляти собою, своїм емоційним станом, мовленням, тілом, що виявляється у поведінці.

ТЕМА № 6. «ЕЛЕМЕНТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ»

Особливості проведення семінарських, практичних, лабораторних занять із урахуванням специфіки професійної спрямованості. Особливості викладання правових та спеціально-професійних дисциплін. Методика проведення тактичних та тактико-спеціальних занять. Мультимедійні технічні засоби. Елементи дистанційного навчання. Елементи дуальної освіти. Інтерактивні методи. Тренінги відпрацювання сценаріїв професійно-спрямованих ситуацій.

3. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Бандурка О.М., Тюріна В.О., Федоренко О.І. Основи педагогічної техніки: навч. посіб. Харків: ТИТУЛ, 2006. 176 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник побудований за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів аспірантури. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
3. Педагогічна майстерність: підручник / І.А. Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
4. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. Київ: Вища школа, 2006. 606 с.
5. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. /уклад. Федоренко О.І., Тюріна В.О., Гіренко С.П., Червоний П.Д. та ін.; за ред. О.І.Федоренко. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020 240 с.

Додаткова

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 468 с.
2. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / За ред. З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. Київ : Знання, 2007. 495 с.
3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : підручник. Київ : Каравела, 2008. 352 с.
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>
5. Рубан О.М. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. Кіровоград : Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС, 2010. 110 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт Верховної Ради України <https://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Судова влада України <https://court.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора України <https://www.gp.gov.ua/ua/index.html>
5. Офіційний сайт МВС України www.mvs.gov.ua.
6. Офіційний сайт Верховного Суду України <http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/>

7. Єдиний державний реєстр судових рішень <http://www.reyestr.court.gov.ua/>
8. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
9. Офіційний сайт Харківського національного університету внутрішніх справ <http://univd.edu.ua/>
10. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко <http://korolenko.kharkov.com/>

4. Засоби оцінювання здобувачів вищої освіти

Питання для контролю

1. Виникнення і становлення педагогічної професії.
2. Суть педагогічної діяльності, її специфіка та особливості.
3. Структура педагогічної діяльності.
4. Функції педагогічної діяльності.
5. Сучасні вимоги до особистості педагога.
6. Професійно важливі якості викладача.
7. Педагогічні вміння викладача.
8. Поняття про педагогічні здібності.
9. Професійна компетентність викладача, її структура.
10. Педагогічна майстерність педагога, її компоненти.
11. Елементи педагогічної майстерності.
12. Педагогічна ситуація. Педагогічна задача та етапи її розв'язання.
13. Рівні педагогічної майстерності викладача.
14. Спілкування як основа педагогічної діяльності.
15. Педагогічне спілкування. Сторони і види спілкування.
16. Структура процесу педагогічного спілкування.
17. Стили педагогічного спілкування.
18. Мистецтво педагогічного спілкування.
19. Мовлення і комунікативна поведінка викладача.
20. Функції мовлення викладача у взаємодії із студентами.
21. Поняття про комунікативну поведінку викладача.
22. Особливості мовлення викладача.
23. Поняття про комунікативну та мовну компетентність викладача.
24. Шляхи вдосконалення мовлення майбутнього викладача.
25. Академічна лекція як основна форма організації занять у ЗВО.
26. Структура лекції. Дидактичні завдання лекції. Вимоги до викладання лекції.
27. Види лекцій. Переваги і недоліки лекції як форми проведення занять.
28. Завдання, функції та структура семінарських занять. Типи семінарських занять.
29. Особливості проведення і підготовки викладача до практичних занять.
30. Дидактичні особливості проведення лабораторних занять.
31. Ділова гра, дидактичні особливості її реалізації в освітньому процесі.
32. Поняття про тренінг. Види тренінгів.